

Folyóiratunk megjelenését a

támogatja.

Kiadó: Kisebbségekért - Pro Minoritate Alapítvány
Felelős kiadó: a kuratórium elnöke

A szerkesztő bizottság tagjai: Aáry-Tamás Lajos • Ablonczy Balázs •
Grüber Károly • Klein András • Korhecz Tamás • Kosa András László •
Lőrincz Csaba • Vizi Balázs • Zákonyi Botond

Szerkesztő székhely: 1055 Budapest, Fáik Miksa u. 6., V/10.
Tel.: +36-1-445-0473, fax: +36-1-445-0479
Internetem: www.prominoritate.hu
E-mail: redactio@prominoritate.hu

Elfizethető postautalványon
Egy szám ára: 700 HUF
Elfizetési díj egy évre: 2600 HUF

Készült a Korrekt Nyomdaipari Kft.-ben
ISSN 1216-9927
Tördelés: Syrena Bt.
Borítóterv: Fűri Katalin és Benedek Attila
Alapító főszerkesztő: Tóth István

A lapban olvasható cikkek nem feltétlenül egyeznek meg a szerkesztő véleményével.

2013. TÉL

TARTALOM

Sportolói identitás, sporteredmények etnikai, kisebbségi kontextusban

Pompiliu Nicolae Constantin: A nemzeti kisebbségekhez tartozó sportolók imázsának kozmetikázása a kommunista Romániában	3
Andreides Gábor: A magyar-román válogatott labdarúgó-mérkőzések története 1931-2013	15
Traian Ungureanu & TRU: Elsötétedés - Skót himnusz	42
Ivan Ergic: A pravoszláv labdarúgás pogánysága első kézből A szerb foci a nacionalizmus karmaiban	49
Demeter Csanád: Tervek a Csíkszeredai levente sportközponttól	57
Balázs Ádám: Népstadion, Bernabéu, Stade de France, Lia Manoliu - Egy diplomata focidrukker emlékeiből	65
Lelet	
A Magyar Nemzeti Tanács hivatalos nyelvhasználati stratégiája 2012-2017	69

Szemle

Zahorán Csaba: Nemzetstratégiák

Borsi-Kálmán Béla: Nemzetstratégiák. Politológiai és társadalom-lélektani esszék, tanulmányok a román-magyar (francia), a szlovák (cseh)-magyar, a francia-amerikai és a német-francia viszony történetéből, Méry Ratio Kiadó - Kisebbségekért - Pro Minoritate Alapítvány, 2013 119

Szamborovszkyné Nagy Ibolya: „S így múlik el a birodalom dicsősége”, avagy milyen is vagy kisebbségi hazám valójában?

Tóth István: A peremvidék világbirodalma, Méry Ratio Kiadó, Kisebbségekért - Pro Minoritate Alapítvány, Budapest, 2013 126

Matuska Márton: Délvidéki magyar múltunk felfedezése és dokumentálása
Gondolattársítások, feltámadó emlékek

Mák Ferenc: Vesztegzár. Jugoszlávia és utódállamai - Szerbia, Horvátország és Szlovénia - magyarságának sors történetéből, Ratio Kiadó - Kisebbségekért - Pro Minoritate Alapítvány, Budapest, 2013; Mák Ferenc: Magyarok a Vajdaságban 1918-1945. Kronológia, Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, Zenta, 2013 130

Abstract 137

Számunk szerzői 141

A borítón felhasznált fotók a Balassi Intézet - Bukaresti Magyar Intézet, a Magyar Sportmúzeum és a Diákközéletért Alapítvány által megvalósított „Történelem a pályán. Magyarország-Románia labdarúgó-mérkőzések” című kiállítás anyagából származnak.

SZAMBOROVSKYKYNÉ NAGY IBOLYA

„S ÍGY MÚLIK EL A BIRODALOM DICS SÉGE", AVAGY MILYEN IS VAGY KISEBB HAZÁM VALÓJÁBAN?

Tóth István: A peremvidék világbirodalma, Méry Ratio Kiadó - Kisebbsége-
kért - Pro Minoritate Alapítvány, Budapest, 2013,464 oldal

Míg virága teljében volt a birodalom, addig csak dics íté és fellengzés, vagyis torz kép születhetett Magyarország keleti szomszédjáról, a Szovjetunióról. Annak, hogy e nagy testvér kimúlt, immár több mint két évtizede, ám ez az idő kevés volt ahhoz, hogy a keletnek nevezett területeket a magyar közvélemény igazából megismerhesse, s prekoncepciók nélkül lássa régi-új szomszédját - Ukrajnát. Utóbbi ország bizonyos szempontokból, önmagában véve is kuriózum, ám a csupán szomszédi léthez az is hozzáadódik, hogy a magyar nemzetrésznek egy 150 ezres része ide szakadt. Az 1945-1991 közötti kommunista internacionalizmus békéje ahhoz azért elég szűk volt, hogy az anyaországnak és lakóinak engedélyezze a Szovjetunió által bekebelezett terület magyar lakosaival való szabad érintkezést. Ez a majd öt évtized szándékos és néha túlzott öncenzúrázása azonban megtette a hatását, hiszen felnt egy nemzedék, aki furcsán néz arra az atyafiára, aki helyesen beszél magyarul, miközben nem magyar állampolgár. Az azóta felszámolt vasfüggöny nem hozta meg varázsütésre a szétszabdalt magyar nemzet részeinek lelki összeforrottságát. Idegenként nézünk egymásra a bármelyik határon innen és túl élők, s gyakran a mögöttest keressük, az idegent a másikban. Egymás és önmagunk megismerésében nyújthat segítséget Tóth István A peremvidék világbirodalma című jteményes kötete, ami a Méry Ratio Kiadó és a Kisebbségekért - Pro Minoritate Alapítvány együttes kötésében jelent meg.

A szerzőről csak pár gondolatot írnék: jelenleg Magyarország Beregszászi Konzulátusát vezeti, de Kárpátalján született, s húszas éveiben települt át Magyarországra. A jtemény hat részre van osztva, melyeket nem neveznék fejezeteknek, inkább ciklusoknak, mivel igen finom érzékre utal azok kategóriákba történő sorolása. Utóbbi valószínűleg a szerkesztőknek köszönhető eredeti gondolat. Ahogy a kötet, úgy Tóth István életútja is rendhagyó, amit a könyv végén található részletes interjú igen szemléletesen mutat be. Zelei Miklós - aki az interjút készítette - nemcsak riportere, de barátja is a szerzőnek, s valószínűleg ennek köszönhető, hogy életútinterjú lett a beszélgetés eredménye, az érdeklődő olvasók öröme. Igen, aki érdeklőd, annak azt javaslom, az interjú olvasásával kezdje a kötetet, mivel sok - a tanul-

mányokban, karcolatokban, esszékben található - szerepl , gondolat válik egyértelm bbé az olvasása után. Ezen túl a misztikus, s nem csak kicsit félelmetes Szovjetunió p re, s tegyük hozzá, cseppet sem idillikus pillanatképei jelennek meg a baráti beszélgetés eredményeképpen: a hruscsovi és brezsnyevi id szak túlideologizált, néha a kegyetlenségig merev, s egyben ideológiailag bigott világa kandikál ki ránk az interjúalany visszaemlékezéseib l.

Ahogy kibomlik egy-egy életkép az elbeszélés nyomán, úgy válik egyértelm vé, hogy az egykori világbirodalmat els sorban az er szak, a határtalan zsarnokság és önkény, s ezeken túl a megalázkodó és azon túlmutató ideológiai neofiták ténykedése tartotta össze. Ám sem az er szak, sem az önnönmagukat is agyoncenzúrázó, s megalázkodók alattvalói neofitizmusa nem volt mindenható. Ezt bizonyítják a Bedutyizott nemzedék cím ciklusba került - f leg a kárpátaljai magyar irodalommal foglalkozó - írárok és interjúk. A felesleges sallangok és dics ít jelz k nélkül összerakott mondatok, a tényszer ségre törekv , gyakori t mondatú interjúkérdések hatására áll össze a valóságkép - miért is biceg a vidék magyar irodalma. Oka töménytelen, hacsak a negyedszázad alatti háromszori impériumváltást nem említjük, vagy ha az 1944 szén történt feln tt férfi lakosság elhurcolását sem tartanánk elégnek, akkor a Kovács Vilmos és Fodó Sándor köré csoportosuló, önmagukat, magyar identitásukat keres fiatal egyetemisták által létrehozott Forrás irodalmi stúdió Balla László által levezényelt felszámolása megtette a hatását. Kényszersorozás, munkából való elbocsátás, önként vállalt vagy kényszer hatása alatti publikációs szilenciumok. Mindez elég volt ahhoz, hogy az irodalomban oly fontos folytonosság megszakadjon. A kontraszelekció során felszínre kerülteknek vagy dobottaknak sem volt gyökerük, hisz a kommunista internacionalizmus és a szocialista pártosság - akár a jelenlegi globalizáció - rettegett a nemzeti identitástól, mivel az nemcsak önazonosságot, de magabiztosságot is kialakíthatott az egyénben. A gondolkodó, önmagával tisztában lév egyén pedig veszélyes bármely birodalomra, mert vonzza a hozzá hasonlókat, akik aztán kritikus tömeggé egyesülve már politikai tényezővé is átalakulhatnak. Ez a ciklus azoknak állít negatív értelemben emléket - a szerz szavaival élve: „akik szeretnék, ha egykori cselekedeteik homályba merülnének, következésképpen a hitványságaik mintha meg sem történtek volna” (335. p.).

A fenti gondolatok akár a Druzsba kötve ciklus írásait is jellemezhetik, melyek pengeéles karcolatok politikai helyzetekr l nemzetközi, kárpát-medencei, összmagyar és magyar-magyar viszonylatban is. Továbbá a magyarországi kormányok és az országon kívül él magyarok közötti kapcsolatokról, a határon túl él magyarok és a többségi nemzet közötti csörtékr l, az idegenként mindkét országban" érzésekr l, a másodrangú állampolgár kategóriába való kényszerítések (321. p.) folyamatáról és helyzetér l szólnak. Végül pedig a mindenki számára keser végkicsengéssr l, hogy a magyar származásúak talán

sokszor a hivatalos Budapestnek sem kellene, nem csak Belgrádnak, Kijevnek, Bukarestnek (358. p.).

A mindennapok megélései szülte, s f leg az irodalomban visszatükröz - d emberi érzéseket megjelenít ciklusok mellett a kötet els (Ukrajna, Kárpátalja: nemzetpolitikák és nemzettudat-hasadások) és harmadik (A vilniusi váltó) részében olvashatunk pontos és s r lábjegyzeti hivatkozásokkal ellátott tudományos tanulmányokat is. A Ruszin autonóm törekvések és Trianon cím a jelent próbálja értelmezni a múlt eseményeinek pontos felgöngyölítésével. Ez a történelmi tanulmány kronológiai rendbe szedve tárja fel a ruszin nemzeti mozgalmat, annak irányzatait 1849-t l kezdve, az amerikai kivándorlást, az orosz pánszlávizmus megjelenését és a ruszin társadalom egyes elemeire gyakorolt hatását, a történelmi Magyarország széthullása utáni csehszlovák id szak törekvéseit, azokat a hatásokat, amelyek a második világháborúig fejlődtek ki, szökkenetek szárba vagy haltak el a ruszinok lakta térségben.

Ugyanezt az irányvonalat találjuk az Autonómia: kárpátaljai vágyak és valóság cím nagylélegzet tanulmányban, ami úgyszintén a történelmi tények néha kiábrándító talaján maradva f zi fel az autonómia kérdésének megjelenését, felvetését és eredményeit Kárpátalja vonatkozásában. Ez a törekvés, melyet a 20. században a Károlyi-kormány által kihirdetett 1918:X. néptörvény testesített meg el ször, egyértelm en a területmegtartás céljával született, s ugyanezt a célt töltötte be az 1919. szeptember 10-i saint-germain-en-laye-i szerz és II. fejezetének 10. cikke is. Ám amire a Károlyi-kormány a történelem nem adott id t, arra a csehszlovák id szak tizenkilenc éve alatt lett volna lehetőség, csak politikai akarata nem volt hozzá Prágának. Hiába folytatott érte küzdelmet el ször a Kurtyák Iván, majd a Bródy András vezette ruszin Autonóm Földm ves Szövetség, kvázi autonómiát a vidék csak az els bécsi döntés el tt kapott, 1938. október 9-én. Az ezután s r n gazdát váltó területet újra magyar fennhatóság alá adó els bécsi döntés, illetve az 1939. március 15-i magyar katonai bevonulás után Teleki Pál miniszterelnök mindenképpen valamiféle autonómiával szeretne volna ellátni, mert - ahogy Teleki fogalmazott - az az ország hosszú távú érdeke is, hisz jelent s számú nem magyar népesség került Magyarországhoz a terület-visszacsatolások eredményeképp. Ám a Kárpátaljai Vajdaságról szóló elképzelések végül is nem valósultak meg. Hogy tényleg hamvában holt kísérlet lett volna? Meglehet. Már megint nem adott rá id t a történelem. 1945 után pedig a Szovjetunió zárta hosszú id re halálos ölelésébe Kárpátalját, amely végre „ezeréves óhaját teljesítve újraegyesülhetett Szovjet-Ukrajnával". A szovjet népek nagy családjában aztán oly jó volt, hogy autonómiáról se nem kellett, se nem lehetett még csak álmodozni sem. Ám valami oknál fogva, mikor szétesett a Szovjetunió és utódállamként létrejött a független Ukrajna, az autonómia vágya, mint a mitikus f nixmadár a hamvaiból, újjáéledt a vidéken, még népszavaztunk is róla, mégsem lett bel le semmi. A valós vagy esetleges választ

A nemzetiségpolitika elvei és gyakorlata Ukrajnában című tanulmányból emeltem ki: „A radikálisan nemzeti irányultságú ukrán politikusokat módfelett aggasztja, hogy egy-egy nemzetiség politikai bázisa, kulturáltsága és hagyománya fejlettebb, mint az ukrán, vagy csak alig marad el tőle” (93. p.). Az ukrán „törvényhozás nem kíván szembesülni a nemzetiségek valóságos igényeivel és politikai törekvéseivel. Csupán a kulturális autonómia engedélyezésével ugyanis azt a látszatot lehet kelteni, hogy az ukrainai nemzetiségek többsége a nyelvi-kulturális ébredés fokán áll” (97. p.).

A fentiek pontos és fontos meglátásai mellett a gyűjteménykötetben szókimondó, kompetens helyzetkép-elemzéseket olvashat az érdeklődő Ukrajnáról és a balti államokról függetlenedésük idejéből, illetve az azt követő időszakról.

A korleírásokat egy belülről látó, de messzebbre szemlélő, az eseményeket és folyamatokat értő szemmel vizsgáló ember róttá papírra, így félelem és takargatások nélkül tárják fel az olvasó előtt a momentumokat, akár kisebb hazánk történéseiről, akár szomszédainkról lett legyen szó. Mindezen megállapítások nemcsak a nagyobb lélegzetű tanulmányokra igazak, mint például az 1956 Kárpátalján, hanem a rövidebb karcolatokra is, mint a Bologna Kárpátalján vagy a Világkongresszus, esetleg a „Dicsőség Ukrajnának!”.

Nem tudom a nem érintett szemével olvasni a kötetet, ezt be kell ismer-nem, ám az érintettség nem a szerző, hanem a téma kapcsán áll fenn. Olyan pontosan, néha kegyetlenül precízen vezeti végig a kárpátaljai köz- és magánéletek, politikai helyzetek alakulását, amit csak az tud megtenni, aki onnan jön, amiről ír, de már kiszakadt a kisebbségbe szorított ember politikai hatalmi kapcsolatainak kényszerítő egérfogójából. Ám úgy vélem, akár honnan indulva nézze, olvassa is az ember, Tóth István írásainak gyűjteménykötete sokszínű, a nagypolitikán át az egyszeri ember mindennapjaiig átfogó képet adja kisebb hazánknak, legyen az a maradék hazája vagy Kárpátalja.